

Чернігівська обласна літературно-мистецька газета

Виходить з 11 листопада 2020 року

Чернігівщина. Україна. Світ

Музеї і заповідники Чернігівщини

Чернігівський обласний історичний музей ім. Василя Тарновського

Заснований 1896 року. 14 (26) листопада урочисто відкрито Чернігівську губернську вчену архівну комісію і її історичний музей, а наприкінці року губернська земська управа одержала заяву Василя Васильовича Тарновського, в якій відомий громадський діяч, колекціонер і меценат, власник Качанівки, пропонував земству прийняти в дарунок колекцію старожитностей і створити на її основі музей. Через бюрократичну тяганину відкрити музей для відвідувачів вдалося тільки 1902 року.

Чернігівська духовна консисторія вирішила заснувати церковний музей – епархіальне сховище старожитностей, яке розпочало діяльність 1907 року.

У 1919 році в реквізованому будинку родини Милорадовичів відкрито музей поміщицького побуту і мистецтва. 1920 року створений етнографічний музей, а у 1921 році – музей культів, основою якого стала колекція епархіального музею.

У 1923 році п'ять чернігівських музеїв об'єдналися в Чернігівський державний музей. 1933 року музей переїхав на Чернігівський Вал, у будинок класичної чоловічої гімназії.

ностей ім. В. Тарновського (біля нинішнього стадіону, будівля, що була розбомблена у цю війну). У другій половині 1970-их рр. музей повернувся до будинку колишньої чоловічої гімназії.

З 2002 року регулярно видається збірник наукових праць «Скарбниця української культури». З-поміж інших музейних видань варто відзначити видання «Мазепина книга», «Доба гетьмана Івана Мазепи в документах», «Генеалогія української шляхти», каталоги срібного посуду, вишивки козацької старшини із зібрання музею.

До середини 2006 року на правах відділу працював музей народного декоративного мистецтва Чернігівщини, в Катерининській церкві. Після передачі споруди релігійній громаді експозиція відділу демонтована.

Зібрання музею нараховує понад 160 тисяч одиниць зберігання.

Унікальна колекція речових і документальних пам'яток XVII – XVIII ст., основу якої становить зібрання В. Тарновського. Вона містить козацькі клейноди, холодну і вогнепальну зброю, гармати, військово-спорядження, посуд, одяг, хатні і церковні начиння, ювелірії

У 1939 році Чернігівський державний історичний музей (таку назву він отримав 1934 р.) був визнаний об'єктом республіканського значення і переведений на республіканський бюджет. На цей час його колекції нараховували понад 60 тисяч пам'яток, а бібліотека – понад 40 тисяч книг.

У серпні 1941 року частина музейного зібрання була евакуйована до Уфи і Чкалова (Оренбурга). Будинок музею, в який влучили фашистські бомби і виникла пожежа, дуже постраждав. У грудні 1943 року після звільнення Чернігова від загарбників музей відновив свою діяльність у приміщенні музею українських старожит-

вироби, речі, пов'язані з іменами І. Мазепи, П. Полуботка, В. Кочубея, Л. Барановича, Я. Лизогуба, М. Ханенка та інших.

Документальні пам'ятки цієї доби репрезентовані 156 гетьманськими універсалами в оригіналах і копіях XVIII ст., родинними архівами Забіл, Лашкевичів, Милорадовичів, Полетик, Тарновських, Шихуцьких, архівами судових установ, ратуш, монастирів, списками козацьких літописів, рукописними книгами, стародруками, серед яких два примірники Острозької Біблії, перше чернігівське видання – «Перло многоценное» К. Ставровецького Транквіліона (1646 р.).

Відновлення пошкоджених війною об'єктів історії та культури

На Чернігівщині відновлюють заклади культури та історико-культурні пам'ятки, які зазнали пошкоджень чи були зруйновані внаслідок російської агресії. Всього таких 110. Заклади співпрацюють з різними міжнародними фондами. Певні кошти виділяються з бюджету.

Обласний історичний музей імені В. Тарновського.

Значних пошкоджень зазнав його відділ – Військово-історичний музей у Чернігові. На його відновлення з держбюджету виділили 241 798 гривень. На ці гроші встановили вікна в один шар, замінили одне вікно, розібрали конструкції, вивезли будівельне сміття.

Але заклад потребує ще багато вкладень, які нині шукають. Загальна сума надходжень благодійних коштів до історичного музею склала 1,5 мільйона гривень. Це були волонтерські центри, Литовський національний художній музей, Центр порятунку культурної спадщини, музеї Данії, громадські організації. На ці кошти усувають інші пошкодження, яких зазнав музей та його філії.

Обласний художній музей імені Г. Галагана.

Заклад отримав з бюджету 207 тисяч гривень – так профінансували косметичний ремонт у приміщенні музею.

328 тисяч гривень на облаштування укріття в музеї виділила Культурна та благодійна асоціація зі Страсбурга «Promo Ukraina». Відновлене електроживлення у пошкоджених приміщеннях за ці кошти, відновлено систему опалення, закуплено вікна для приміщення фондів – шість штук, і частково відреставровані були пошкоджені експонати, які постраждали під час бойових дій.

Загалом від благодійників музей отримав один мільйон 206 тисяч гривень.

Літературно-меморіальний музей-заповідник Михайла Коцюбинського.

На відновлення цього закладу з бюджету грошей не виділяли. Залучили Національно-реставраційний центр України, який безкоштовно провів реставраційні роботи. Загалом постраждали 36 музейних експонатів: меморіальні шахи Коцюбинського, рояль, частина меблів... Всі були відреставровані. Потім зробили поточний ремонт даху, закрили наскрізні дірки меморіального будинку, замінили скло у вікнах у всіх приміщеннях музею. Також провели ремонт усіх дверних конструкцій: замки, скло, інші пошкоджені частини. Відновили дві частини зруйнованого паркану.

Є попередня домовленість з українським аграрним холдингом. Компанія планує допомогти у відновленні музеїв Коцюбинського й Галагана.

Обласна універсальна бібліотека імені В. Короленка.

Спочатку знайшли благодійні організації, які своїм коштом накрили брезентом частину зруйнованого даху. Це було в травні. Із бюджету було виділено влітку й восени спочатку 366,5 тисяч гривень на ремонт покрівлі бібліотеки, потім іще 362,2 тисячі на заміну частини вікон.

Обласна бібліотека для юнацтва

У березні 2022 року бібліотека стала однією з перших культурних пам'яток, яка була зруйнована внаслідок бомбардування росіян, як і стадіон поруч. Це

унікальна пам'ятка архітектури, яка має охоронний статус, була побудована наприкінці XIX століття і відома також як будинок Тарновського.

Світовий фонд пам'яток World Monuments Fund разом з партнерами організував захисну консервацію будівлі. Тут застосовувався принцип консервування на період короткого часу, максимум до середини весни – щоб погодні умови не завдали шкоди будівлі. Другий етап – протиаварійні роботи з відтворення зовнішнього об'єму будівлі.

До кінця минулого року закінчили рятувочні консерваційні роботи. На це було виділено 35 тисяч доларів.

Надалі замовлятимуть проектну-кошторисну документацію, залучатимуть фахівців з-за кордону з метою подальшого відновлення.

Ця бібліотека має ще одне приміщення через дорогу – Шевченка, 54. Це садибний будинок кінця XIX століття, пам'ятка архітектури. Туди виділено було з бюджету 378,5 тисяч гривень, і за ці гроші поміняли вікна. Плюс благодійники зібрали нам ще близько 50 тисяч гривень на двері – й поміняли двері в цьому приміщенні.

Заклади культури в громадах.

Територіальні громади області відновили повністю шість закладів культури за свій кошт.

Гончарівська школа мистецтв отримала з місцевого бюджету 180 тисяч гривень робіт.

Бібліотека № 3 у місті Прилуки – 35 тисяч гривень, на ці гроші замінили вікна й двері.

Товкачівський будинок культури Малоодвицької селищної ради отримав 180 тисяч гривень.

Городнянська громада відновила за свій кошт п'ять будинків культури: в селах Деревини, Конотоп, Смичин, Столпівка, Політрудня.

Новобиківський будинок культури відновлювала релігійна громада «Християн Віри Євангельської».

Терешківський будинок культури – Лосинівська громада.

Релігійні споруди.

По області постраждало 17 релігійних споруд. Відновлено церкву Святителя Феодосія в Чернігові – на Яцево, власним коштом релігійної громади. Також відновили молитовний будинок євангельських християн-баптистів на вул. Толстого, 108, власним коштом релігійної громади.

Чернігівський кафедральний собор святої великомучениці Катерини ремонтували за кошти меценатів.

Щодо відновлення інших закладів культури, які постраждали внаслідок російської агресії, – шукають гроші.